

DIŞ TİCARETİN EKONOMİK BÜYÜME ÜZERİNE ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Meltem ŞEREFİ¹

Özet:

Bu çalışmada 1975-2014 yılları arasında Türkiye'nin dış ticaretinin ekonomik büyüme üzerinde bir etkisinin olup olmadığı analiz edilmiştir. Çalışmada Granger nedensellik ve birim kök testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre büyüme ile dış ticaret arasında bir nedensellik ilişkisi tespit edilememiştir. Analiz sonucuna göre böyle bir ilişki söz konusu değildir. Çünkü büyüme cari açıkları ve dış ticaret açığını artırıcı bir unsurdur. Dış ticaret ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkide, ülkeye ve döneme göre ilişkinin yönü ve önemi değişebilir.

Anahtar Kelimeler: Granger Nedensellik Testi, Dış Ticaret, Ekonomik Büyüme

Jel Kodu: C01, F10, O10-F63

FOREIGN TRADE IMPACT ON ECONOMIC GROWTH: THE CASE OF TURKEY

Abstract:

This study analyzes whether there is an impact on the economic growth of Turkey's foreign trade in the years 1975-2014 and the Unit Root edilmiştir. çalış Umeda Granger Causality Test. A causal relationship between trade and growth based on the test results is not such a relationship, according to tespitedilememiştir.analiz results. Because growth is a key element to increase the current account deficit and the trade deficit. The relationship between trade and economic growth, the direction of the relationship and may vary by country and term significance.

Key Words: Granger Causality Test for Foreign Trade, Economic Growth

Jel Codes: C01, F10, O10-F63

GİRİŞ

Dış ticaret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki uluslararası iktisat biliminin doğuşuna kadar uzanmaktadır. Dış ticaret ekonomik büyümenin temel faktörlerinden biridir. Ülkelerin birbirleri arasında ekonomik ilişkilerde bulunabilmesi için, ihracat gibi döviz girişi sağlayacak faaliyetlerde bulunmaları gerekir. Dış ticaretin temel amaçları ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı sağlamak, büyümeyi hızlandırmaktır. Ülke ekonomilerinin büyümesinde dış ticaretin olumlu etkileri olduğu gibi olumsuz etkilerinin de bulunduğu yapılan

---

¹ Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, S.yazar, İktisat Yüksek Lisans Öğrencisi,
meltem_serefli@hotmail.com

çalışmalarla ileri sürülmektedir. Bu çalışmada Türkiye'nin ekonomik büyümesi ile dış ticaretin ilişkisi 1975-2014 yılları için analiz edilmiştir.

Bu çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kavramsal olarak dış ticaret, dış ticaret kavramları ve dış ticaretin önemi üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde dış ticaretin ekonomik büyüme ile ilişkisi açıklanmıştır. Üçüncü bölümde literatür taraması tablo halinde verilmiştir. Dördüncü bölümde veri seti ve ekonometrik yöntem anlatılmıştır. Beşinci ve son bölümde ise çalışmanın uygulama sonuçları anlatılıp çalışma tamamlanmıştır.

1. DIŞ TİCARETİN EKONOMİK BÜYÜME İLE İLİŞKİSİ

Ticaret, mal ve hizmetleri belirli bir para karşılığı son kullanıcılara ulaştıran alım-satım faaliyetidir. Ticaret, iç ve dış ticaret olmak üzere ikiye ayrılır. (Kaya ve Turguttopbaş 2012). Dış ticaret kavramı, uluslararası mal ticaretini kapsamaktadır. Mal ticaretinin yanı sıra hizmet ticaretini, yatırım gelir ve giderlerini, cari işlemleri, mal ithalat ve ihracatını kapsar (Utkulu, 2008). Dış ticaret; ithalat ve ihracat işlemlerinden oluşmaktadır. Ülkelerde ihracatı artırmak, ithalatı azaltmak önemli hedefler arasındadır. Bu hedeflere ulaşmak için ülkelerin aldığı kararlar ve önlemler dış ticaret politikasını oluşturur. İnsanların ihtiyaçları sürekli bir artış göstermektedir. Bu ihtiyaçları karşılama çabası da ülkeleri dış ticarete yöneltmiştir. Ülkelerin temel amaçlarından biri ekonomik büyümedir (Kesgingöz ve Karamelikli, 2015).

Ülkelerin ekonomik kalkınması sürecinde, dış ticaretin rolü çok fazladır. Çünkü iç dinamikleri harekete geçiren dış ticarettir. Dış ticaret olmadan kalkınma sağlanamaz (Aslan ve Yörük, 2008: s.33-69). Dış ticaretin gerçekleşmesini sağlayan tarım, sanayi ve hizmet sektörleridir. Özellikle sanayi sektörünün ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin artırılması büyümenin sağlanması için önemlidir (Dilek, 2016). Az gelişmiş ülkeler, ekonomik kalkınmalarını gerçekleştirmek için sanayi ve yatırım mallarını, ihracattan elde ettikleri gelir karşılığında ithal ederek sağlayabilirler. Kalkınma yatırımlarının finansmanı ihracattan elde edilen gelire bağlı olduğundan dolayı kalkınmanın hızlanması için ihracat gelirlerinin artırılması gerekir (Serin, 1981: 36). İhracatta meydana gelen bir değişim GSYİH'de aynı yönde bir değişim oluşturur. Yani ihracatın artması büyümenin de artmasına neden olur. Bu durum ekonomiyi iki şekilde etkiler. Birincisi hane halkı geliri artar ve bundan dolayı fakirlik oranında bir düşüş yaşanır. İkincisi ise dolaylı etki olarak adlandırabileceğimiz ihracat artışından kaynaklanan üretim artışının, vergilerde bir artış sağlayarak hükümet harcamalarının artmasına olanak

2.LİTERATÜR TARAMASI

Dış ticaretin ekonomik büyüme üzerine etkisi konulu çalışmalar farklı ekonometrik yöntemlerle analiz edilmiştir. Yapılan bu çalışmaların hangi yöntemlerle, hangi ülkeler ve hangi yıllar için yapıldığı ve sonuçları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir. Aşağıdaki tabloda uluslararası ölçekte ve Türkiye için yapılan çalışmalar özet halinde verilmiştir.

Tablo 1: Literatürdeki Çalışmalar

Türkiye Ölçeğinde Yapılan Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi İle İlgili Çalışmalar		
Araştırmacılar	Model/Örnek/Dönem	Sonuçlar
Öztürk (2006)	Betimsel Analiz, (1978-2005)	Uluslararası Enerji Ajansının öngörülerine göre petrol fiyatlarının 2030 yılına kadar %50 oranında artması beklenmektedir.Bu

		çalışma sınır ticaretinin yeniden başlaması gerektiğini vurgulamaktadır.
Bahar (2006)	Eş-bütünleşme Testi, VAR Modeli, (1963-2004)	Elde edilen ampirik sonuçlar, turizmin ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etki meydana getirdiğini ve yapılan eş-bütünleşme testine göre de, her iki değişken arasında uzun dönemde karşılıklı bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir.
Yapraklı (2007)	Eş-bütünleşme Testi, Hata Düzeltme, Granger Nedensellik testi ve Vektör Hata Düzeltme Modeli, (1990-2006)	Türkiye’de finansal dışa açıklığın, ticari dışa açıklığın büyüme üzerindeki pozitif etkilerini yok ettiğini ve ekonominin mal ve hizmet üretimine dayalı olmasından çok, para üretimine dayandığı sonucuna ulaşılmıştır.
Saçık (2009)	(1980-2006)	Büyüme teorilerinin en yenisi olan içsel büyüme modeli, ekonomik büyüme ve dış ticaret arasındaki ilişkiyi oldukça net ortaya koymakta ve dış ticaret büyümenin bir aracı, ayrıca beşeri sermaye de, aynen fiziksel sermaye ve dış ticaret gibi, büyümenin bir kaynağı olarak görülmektedir.
Ekinci (2011)	ADF Birim Kök Testi, Kointegrasyon Analizi, Hata Düzeltme Modeli, Granger Nedensellik Testi, (1980-2010)	Sonuç olarak, doğrudan yabancı yatırımlar ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli bir ilişki bulunurken, doğrudan yabancı yatırımlar ile istihdam arasında bir ilişki tespit edilememiştir.
Göçer (2013)	Panel Veri Analizi, 11 Asya Ülkesi (Azerbaycan, Çin, G.Kore, Hindistan, Kazakistan, Malezya, Pakistan, Rusya, Singapur, Tayland ve Türkiye)-(1996-2012)	Ar-Ge harcamalarındaki %1’lik artışın yüksek teknolojili ürün ihracatını %6,5, bilgi iletişim teknolojileri ihracatını %0,6 ve ekonomik büyümeyi %0,43 oranında arttırdığı tespit edilmiştir.
Çelik, Başkonuş Direkci (2013)	Eş-bütünleşme-Nedensellik-ADF Testi, (1991-2010)	Türkiye’deki dış borçların ekonomik büyüme üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Mercan, Peker (2013)	Eş-bütünleşme ve Sınır Testi, T.C.Merkez Bankası Verileri, (1992-2010)	Pesaran vd.’nin (2001) geliştirmiş olduğu sınır testi yaklaşımıyla yapılan çalışmadan elde edilen ampirik kanıtlara göre, değişkenler arasında eş-bütünleşmenin olduğu tespit edilmiştir. Buna göre, uzun dönem analizinde finansal gelişmenin ekonomik büyüme üzerindeki etkisi teorik beklentilerle uyumlu bir şekilde pozitif ve istatistikli olarak anlamlı bulunmuştur.
Vergil, Sinay (2013)	Johansen Eşbütünleşme Testi, VAR Analizi, Türkiye – (1989-2009)	Çalışmada Türkiye’nin 1989-2009 yıllarını kapsayan veri seti ile Johansen Eşbütünleşme Testi ve VAR yöntemleri kullanılarak dış ticaret yoluyla gerçekleşen bilgi transferlerinin ekonomik büyümeye etkisinin yönü ve boyutları tespit edilmiştir.

Ersungur, Doru (2014)	Eş-bütünleşme ve Nedensellik Testi, (1980-2010)	1980-2010 yıllarında Türkiye'nin yaptığı dış ticaretin ülkenin ekonomik kalkınmasında önemli bir etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
Uçan, Koçak (2014)	Eş-bütünleşme-Hata Düzeltme Modeli, T.C. Merkez Bankası Verileri, (1990-2011)	Kısa dönemdeki sapmaların 7 dönem sonra uzun dönem dengesine ulaşacağı sonucuna ulaşılmıştır.
Kesgingöz, Karamelikli (2015)	ARDL Sınır Testi, (1960-2011)	Test sonuçlarına göre, dış ticaret ve büyüme ile uzun dönemli ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Dış ticaret, enerji tüketimi ve ekonomik büyüme uzun dönemde çevre kirliliğini artırmaktadır.
Kaya, Hüseyini (2015)	Granger Nedensellik Testi, (1980-2012)	Türkiye'nin ülkelere/bölgelere göre yaptığı ihracatın büyüme üzerindeki etkisini incelemek için kurulan regresyon sonucunda, Türkiye'nin gelişmiş ülkelere oluşan Avrupa Birliğine yaptığı ihracatın büyüme üzerindeki etkisinin gelişmekte olan ülkelere oluşan Yakın ve Ortadoğu'ya yaptığı ihracatın büyüme üzerindeki etkisinden daha büyük olduğu tespit edilmiştir.
Korkmaz, Aydın (2015)	Granger Nedensellik Testi, (2002-2014)	İthalat ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.
Gövdere, Can (2016)	Sınır Testi Yaklaşımı (ARDL), Hata Düzeltme Modeli, (1970-2011)	Hata düzeltme modellerinde hata düzeltme katsayılarının negatif ve istatistikî olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir.
Uluslararası Ölçekte Yapılan Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi İle İlgili Çalışmalar		
Zengin (2000)	Eş-bütünleşme, Birim Kök Testi, Granger Nedensellik Testi ve VAR Modeli, (1994-2000)	Sonuç olarak, bu üç değişken arasındaki güçlü ilişki, döviz kuru politikasını ticaret dengesizliklerini gidermede etkisiz bir araç haline getirmektedir.
Kaya, Turguttopbaş (2012)		Yabancıların da Türk vatandaşları ile aynı haklara sahip olabildiği serbest bölgelerde gerçekleştirilen faaliyetlerden kaynaklanan kazanç ve gelirler, hiçbir izne tabi olmaksızın yurtdışına veya Türkiye'ye serbestçe transfer edilebilmektedir. Bunların yanısıra serbest bölgelerde başvuru ve faaliyet süresince her türlü bürokrasi en aza indirilmiştir.
Gül, Kamacı (2012)	Panel Birim Kök Testleri, Pedroni Eşbütünleşme ve Granger Nedensellik Testleri – (1980-2010; 1993-2010) Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkeler (ABD, Almanya, Avustralya, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsviçre,	Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, büyümeden ithalata ve ihracata doğru bir nedensellik ilişkisi bulunamamıştır. Öte yandan, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde, ithalat ve ihracattan büyümeye doğru bir nedensellik ilişkisi olduğu görülmüştür.

	İtalya, Japonya, Kanada ve Güney Kore, Letonya, Litvanya, Meksika, Romanya, Şili, Türkiye ve Kazakistan)	
--	--	--

Yukarıdaki tablolarda görüldüğü gibi dış ticaretin ekonomik büyüme üzerine etkisi konusunda tam bir fikir birliğine varılmamıştır. Bu durumda ülkelerin gelişmişlik ve ihtiyaçları doğrultusunda dış ticaretin ülkeler için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

3. VERİ SETİ VE EKONOMETRİK YÖNTEM

Çalışmada kullanılan veri setimiz aşağıdaki Tablo 2’de özet halinde verilmiştir. Çalışmadaki veriler Dünya Bankası veri tabanından alınmıştır.

Tablo 2: Modelde Kullanılan Veriler

Değişkenin Adı	Açıklama	Kaynak
B	Büyüme	Dünya Bankası Veri Tabanı
T	Dış Ticaret	Dünya Bankası Veri Tabanı

Çalışmadaki verilerin tümü yıllıktır. 1975 – 2014 döneminde Türkiye’deki dış ticaretin ve gelişmelerin ekonomik büyüme üzerine etkisi Granger nedensellik analizi yöntemiyle analiz edilecektir. Çalışma iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşamada, değişkenlerin birim kök testleri yapılarak, durağanlık durumları ve entegrasyon dereceleri tespit edilmektedir. İkinci aşamada ise Granger nedensellik testi uygulanmakta ve analiz sonuçları incelenip çalışmanın uygulama kısmı tamamlanacaktır. Zaman serilerinin çoğu birim kök içerir (Nelson ve Plosser, 1982). Bu nedenle zaman serisinin durağanlık durumunun belirlenmesi geliştirilen birim kök testlerin kullanılıp analiz yapıp yapılmayacağına karar verilmesi için önemlidir. Durağan olmayan verilerle yapılan analizlerde sahte regresyon sorunu ortaya çıkar. Sahte regresyon sorunu birçok standart hipotez testinin geçersiz olmasına neden olur. Çünkü bu durum yüksek test istatistiklerinin hesaplanmasına yol açar. Zaman serileri ile yapılan bir incelemede ilk aşama durağanlık testlerinin yapılmasıdır. Serilerin durağanlığının sınanması amacıyla (Dickey ve Fuller, 1981) ve (Phillips ve Perron, 1988) tarafından testler geliştirilmiştir ve bu çalışmada bu iki test kullanılmaktadır. Durağanlık testleri için kullanılan Augmented Dickey-Fuller ve Phillips-Perron denklemleri aşağıdaki gibidir.

$$\Delta y_t = \Phi + \beta t + (\rho - 1)y_{t-1} + \sum_{k=1}^j \gamma_k \Delta y_{t-k} + \varepsilon_t \quad (1)$$

$$y_t = \Phi + \beta (t - T/2) + \rho y_{t-1} + u_t \quad (2)$$

(1) numaralı denklem ve (2) numaralı denklem de y_t ilgili değişkeni, Δ birinci fark operatörünü ve Φ , β , ρ ve γ modelde kullanılan parametreleri ve t lineer zaman trendi temsil etmektedirler. Denklem (1)’de mevcut olan k parametresi uygun gecikme olarak bilinmektedir ve bu değer büyüklüğü Akaike veya Schwarz bilgi kriterlerine göre belirlenir. ADF testi değişkenin durağan olmadığı boş hipotez ($H_0 : \rho - 1 = 0$) ve alternatif hipotez ($H_1 : \rho - 1 < 0$) ile kurulmuştur. Denklem (2)’de T gözlem sayısını göstermektedir. Ancak bu testin boş hipotezi ($H_0 : \rho = 1$) ve alternatif hipotezi ($H_1 : \rho < 1$) olarak kurulmuştur. ADF ve PP testleri için (Davidson ve MacKinnon, 1993) kritik değerler kullanılmaktadır.

4. UYGULAMA SONUÇLARI

Tablo 3: Büyüme ve Dış Ticaret İçin ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

Değişkenler	ADF Sabit	ADF Değişken	PP Sabit	PP Değişken
-------------	-----------	--------------	----------	-------------

Büyüme	-6.580155*	-6.490173*	-6.644545*	-6.545446*
Dış Ticaret	-6.814877*	-6.730375*	-6.815293*	-6.730375*

* ADF ve PP %1, %5 ve %10değerleri için anlamlıdır.

Yukarıdaki tablodan da görüleceği gibi değişkenler seviyede durağandır. Durağanlık sağlandıktan sonra nedensellik analizine geçilir.

Tablo 4: Nedensellik Testi

Hipotez	Gözlem	F- İstatistiği	Olasılık Değeri
Büyüme ticaretin nedeni değildir.	38	1.29909	0.2864
Ticaret büyümenin nedeni değildir.	38	0.39727	0.6753

Yukarıdaki Granger Nedensellik Testi sonuçlarına göre büyüme ile ticaret arasında bir nedensellik ilişkisi yoktur. Analiz sonucuna göre böyle bir ilişki söz konusu değildir. Çünkü;

- 1.İthalatın ihracatı karşılama oranı düşüktür.
- 2.Cari açıkları ve dış ticaret açığını artırıcı bir unsurdur.

Gelişmiş ülkelerin büyümesi istihdam üzerine kurulu iken, Türkiye’de inşaat ve bankacılık sektörü etkilidir.

5.SONUÇ

Dış ticaretin ekonomik büyüme ile ilişkisinin incelendiği bu çalışmada, ihracat ile büyüme arasında bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Türkiye’nin ihracatının ekonomik büyüme üzerindeki etkisinin artması, ülkedeki refah düzeyini yükseltmesi ve istihdam yaratması için katma değeri yüksek ürünler ihraç edilmesi gerekmektedir. Çalışmanın ekonometrik bölümünde Türkiye’nin ithalat, ihracat ve GSYİH (Büyüme) arasındaki ilişki incelenmiştir.

Ekonomik büyümede dış ticaretin payı büyük öneme sahiptir. Bir ekonomide büyüme gerçekleşirse kişi başına düşen gelir artacaktır. Ülke ekonomisinde büyüme olmazsa kalkınma gerçekleşmez. Bu yüzden ülkeler ekonomik büyüme gerçekleştirmeye ve ülkeyi kalkındırmaya çalışmaktadırlar.

Kaynakça

- Aslan N. ve Yörük, D.(2008), “Teori ve Uygulamada Dış Ticaret Hadleri ve Kalkınma İlişkisi”, **Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi**, 27(2).
- Bahar, Ozan, (2006), “Turizm Sektörünün Türkiye’nin Ekonomik Büyümesi Üzerindeki Etkisi: VAR Analizi Yaklaşımı”, *Yönetim ve Ekonomi*, Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Cilt 13, Sayı 2.
- Çelik, Süleyman, Başkonuş Direkci, Tuba, (2013), “Türkiye’de 2001 Krizi Öncesi ve Sonrası Dönemler İçin Dış Borç Ekonomik Büyüme İlişkisi (1991-2010)”, *Gaziantep Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 111-135.
- Davidson, R., Mackinnon, J. G. (1993). “Estimation and Inference in Econometrics”. Oxford: Oxford University Press.
- Dickey, D., Fuller, W. (1981). Likelihood Ratio Statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 49(4), 1057–72
- Dilek, S., (2016). *Oyun Teorisi Eşliğinde Sanayi Ekonomisi (Endüstriyel Ekonomi)*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Ekinci, Aykut, (2011), “Doğrudan Yabancı Yatırımların Ekonomik Büyüme ve İstihdama Etkisi: Türkiye Uygulaması (1980-2010)”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(2), 71-96.
- Ersungur, Ş. M. ve Doru, Ö. (2014), “Türkiye’de Dış Ticaret ve Ekonomik Kalkınma İlişkisinin Ekonometrik Analizi: 1980-2010”, *Cilt:28, Sayı:3*.

- Göçer, İsmet, (2013), “Ar-Ge Harcamalarının Yüksek Teknolojili Ürün İhracatı, Dış Ticaret Dengesi ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri”, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın İktisat Fakültesi, Ekonomi ve Finans Bölümü, **Maliye Dergisi**, Sayı 165.
- Gövdere, B. ve Can, M. (2016), “Türkiye’de Enerji Tüketimi, Dışa Açıklık, Finansal Gelişme, Sabit Sermaye Yatırımları ve Dış Ticaretin Ekonomik Büyüme Etkisi: Sınır Testi Yaklaşımı”, **Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt-Sayı: 9(1), 209-228.
- Gül, Ekrem ve Kamaçlı, Ahmet (2012), “Dış Ticaretin Büyüme Üzerine Etkileri: Bir Panel Veri Analizi”, **Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi**, C:4, S:3, 81-91.
- Kaya, F. ve Turguttopbaş, N. (2012), “Dış Ticaret İşlemleri”, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını No: 2526.
- Kaya, Vedat, Hüseyini, İbrahim, (2015), “İhracatın Sektörel Yapısı ve Ülkelere Dağılımının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği”, **İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt 29, Sayı 4.
- Kesgingöz, Hayrettin ve Karamelikli, Hüseyin (2015), “Dış Ticaret-Enerji Tüketimi ve Ekonomik Büyümenin CO2 Emisyonu Üzerine Etkisi”, **Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Sayı:9.
- Korkmaz, Suna ve Aydın, Ahmet, (2015), “Türkiye’de Dış Ticaret - Ekonomik Büyüme İlişkisi: Nedensellik Analizi”.
- Mercan, Mehmet, Peker, Osman, (2013), “Finansal Gelişmenin Ekonomik Büyüme Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 8(1), 93-120.
- Nelson, C. R., Plosser, C. R. (1982). Trends and Random Walks in Macroeconomic Time Series, *Journal of Monetary Economics*, 10(2), 139–162. [http://doi.org/10.1016/0304-3932\(82\)90012-5](http://doi.org/10.1016/0304-3932(82)90012-5)
- Öztürk, Nurettin, (2006), “Türkiye’de Sınır Ticaretinin Gelişimi, Ekonomik Etkileri, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 3, 107-127.
- Phillips, P. C. B., Perron, P. (1988). Testing for a Unit Root in Time Series Regression. *Biometrika*, 75(2), 335–346
- Saçık Yapar, Sinem (2009). “Dış Ticaret Politikası ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Teorik Açından Bir İnceleme” **KMU İİBF Dergisi**, Yıl:11, Sayı:16, Haziran, 162-171.
- Serin, N.(1981), Dış Ticaret ve Kalkınma, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Uçan, O. ve Koçak, E. (2014), “Türkiye’de Dış Ticaret ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki”, **Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt: 7, Sayı: 2, 51-60.
- Utkulu, U., (2008), “Türkiye’de Dış Ticaretin Gelişimi ve Yapısal Değişim”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü.
- Vergil, Hüseyin ve Sinay, Mehmet, (2013), “Dış Ticaret ve Büyüme İlişkisinin Bilgi Transferleri Yönünden İncelenmesi: Türkiye Örneği”, *Business and Economics Research Journal*, 4(1), 59-76.
- Yapraklı, S. (2007), "İhracat ile Ekonomik Büyüme Arasındaki Nedensellik: Türkiye Üzerine Ekonometrik Bir Analiz", **ODTÜ Gelişme Dergisi**, 34, 97-112.
- Zengin, Ahmet (2000), “Reel Döviz Kuru Hareketleri ve Dış Ticaret Fiyatları (Türkiye Ekonomisi Üzerine Ampirik Bulgular), C.U.İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, 27-41.

Extended Abstract

This study examined the relationship between foreign trade to economic growth, it was determined that there is a relationship between the growth of exports. increasing impact on economic growth of Turkey's exports of high value added products to create employment and raise the welfare of the country should be exported. Turkey's imports in the econometric part of the study, exports and GDP (growth) relationship between were investigated.

The share of foreign trade in economic growth is of great importance. If growth occurs in an economy, per capita income will increase. development does not take place unless the growth in the national economy. Therefore, countries are trying to uplift the country and carry out economic growth.